



Rừng mưa nhiệt đới

Bởi Rhett A. Butler Rhett Butler. Thông dịch trong tiếng Việt bởi Nguyễn Ngọc Khánh

(001) RỪNG NHIỆT ĐỚI ẨM LÀ GÌ?

Rừng mưa nhiệt đới ẩm là những khu rừng với cây cao, khí hậu ẩm và rất nhiều mưa. Mưa có thể lên tới hơn một inch hàng ngày tại một số khu rừng mưa.

Rừng nhiệt đới ẩm có mặt tại châu Phi, châu Á, châu Úc, và Trung và Nam Mỹ. Khu rừng nhiệt đới ẩm lớn nhất là rừng Amazon.

(002) RỪNG NHIỆT ĐỚI CÓ MẶT Ở NHỮNG Đâu?

Rừng nhiệt đới ẩm xuất hiện tại những khu vực nhiệt đới, khu vực giữa chí tuyến Bắc và chí tuyến Nam. Tại khu vực này, mặt trời chiếu nắng chói chang và thường chiếu trong một khoảng thời gian không thay đổi hàng ngày suốt cả năm khiến cho khí hậu của khu vực ẩm áp và ổn định.

Rất nhiều quốc gia có rừng nhiệt đới ẩm. Những quốc gia với nhiều rừng nhiệt đới nhất là:

- 1 Brazil
- 2 Cộng hòa dân chủ Congo
- 3 Peru
- 4 Indonesia
- 5 Colombia
- 6 Papua New Guinea
- 7 Venezuela
- 8 Bolivia
- 9 Mexico
- 10 Suriname

(003) RỪNG NHIỆT ĐỚI HÌNH THÀNH NHƯ THẾ NÀO?

Mỗi khu rừng nhiệt đới đều rất đặc trưng nhưng chúng cũng có những điểm chung.

+ Địa điểm: rừng nhiệt đới nằm trong vùng "nhiệt đới"

+ Lượng mưa: rừng nhiệt đới đón nhận ít nhất 80 inch mưa hàng năm.

+ Tầng Vòm: rừng nhiệt đới có tầng vòm, là những lớp cành và lá tạo nên bởi những cây khổng lồ đứng cạnh nhau san sát. Hầu hết thực vật và động vật trong rừng nhiệt đới sống ở dưới vòm lá. Tầng vòm có thể cao đến 30 mét từ mặt đất.

+ Đa dạng sinh học: Rừng nhiệt đới có độ đa dạng sinh học rất cao.

Khái niệm đa dạng sinh học bao hàm tất cả các sinh vật - như cây cối, động vật, và nấm - được tìm thấy trong hệ sinh thái. Các nhà khoa học tin rằng một nửa số lượng cây cối và động vật có mặt trên bề mặt của Trái Đất sống trong rừng nhiệt đới.

+ Mỗi quan hệ cộng sinh giữa các loài: các loài vật trong rừng nhiệt đới thường phụ thuộc vào nhau. Cộng sinh là mối quan hệ giữa hai loài khác nhau hưởng lợi từ việc giúp đỡ nhau. Ví dụ như một số loài cây tạo nơi trú ẩn và



đường cho kiến. Ngược lại, kiến bảo vệ những loài cây này khỏi những loài sâu bọ ăn lá.

(004) TẦNG VÒM (tầng tán chính) LÀ GÌ?

Trong rừng nhiệt đới, hầu hết thực vật và động vật không có mặt ở dưới mặt đất mà chúng có mặt ở trên tầng vòm, một thế giới của lá. Tầng vòm, có thể ở trên cao đến 30 mét so với mặt đất, được tạo nên bởi sự xen kẽ của cành và lá của những cây trong rừng nhiệt đới. Các nhà khoa học ước tính rằng 70 -90% sự sống trong rừng nhiệt đới có thể tìm thấy trên cây, có nghĩa rằng đây là môi trường sống dồi dào nhất cho động thực vật. Nhiều động vật hay được biết đến như là khỉ, ếch, thằn lằn, chim, rắn, con lười, và mèo rừng thường được tìm thấy ở tầng vòm.

Môi trường của tầng vòm thường rất khác biệt so với môi trường ở dưới tầng đáy rừng. Trong ngày, tầng vòm thường khô hơn và nóng hơn so với những phần khác của rừng và động thực vật sống ở tầng vòm đặc biệt thích ứng với cách sống trên cây. Ví dụ, bởi vì lượng lá dày đặc trong rừng làm cho tầm nhìn bị giới hạn trong vòng vài mét, nhiều loài động vật sống ở tầng vòm thường hú hoặc có những giai điệu đặc trưng để liên lạc. Khoảng cách giữa các cây có nghĩa rằng một số loài động vật bay, lượn, hoặc nhảy từ cây này sang cây khác.

Các nhà khoa học đã muốn nghiên cứu về tầng vòm từ rất lâu nhưng bởi vì độ cao của cây trong rừng làm cho việc nghiên cứu khó khăn cho đến những năm gần đây. Ngày nay có những đơn vị đặc biệt được trang bị cầu dây, thang, và tháp để giúp các nhà khoa học khám phá những bí ẩn của tầng vòm.

Tầng vòm chỉ là một trong những lớp theo chiều thẳng đứng của rừng nhiệt đới. Sơ đồ bên trái cho thấy những lớp khác của rừng (tầng vượt tán, tầng dưới tán, tầng thảm tươi, và tầng đáy rừng. (the overstory, understory, shrub layer, and forest floor).

(005) ĐÁY RỪNG NHIỆT ĐỚI ẨM

Lá của tầng vòm làm lớp đáy của rừng nhiệt đới ẩm tối và ẩm thấp. Tuy nhiên, mặc dù lúc nào cũng bị bao phủ bởi bóng cây, đáy rừng nhiệt đới ẩm là một phần quan trọng của hệ sinh thái của rừng.

Đáy rừng là nơi phân hủy diễn ra. Phân hủy là quá trình mà nấm và vi sinh ăn cùng chia nhỏ những động thực vật đã chết, giữ lại những dinh dưỡng và khoáng thể cần thiết.

Rất nhiều động vật lớn nhất trong rừng ẩm nhiệt đới được tìm thấy tại đáy rừng. Trong đó có voi, lợn rừng, và báo.

(201) TẠI SAO RỪNG NHIỆT ĐỚI ẨM CÓ RẤT NHIỀU LOẠI THỰC VẬT VÀ ĐỘNG VẬT?

Rừng nhiệt đới ẩm giúp duy trì hệ thống đa dạng sinh vật lớn nhất trên Trái Đất. Mặc dù chúng chỉ bao phủ 2% toàn bộ mặt đất của Trái Đất, rừng nhiệt đới ẩm là ngôi nhà cho hơn 50% động thực vật trên Trái Đất. Sau đây là một vài ví dụ về sự giàu có của rừng nhiệt đới:

+ rừng nhiệt đới có 170,000 trong số 250,000 loài thực vật được biết đến



+ Hoa Kỳ có 81 loài ếch, trong khi Madagascar, với diện tích nhỏ hơn Texas, có đến 300 loài.

+ Châu Âu có 321 loài bướm, trong khi một công viên trong rừng nhiệt đới ở Peru (Công viên quốc gia Manu) có 1300 loài.

Rừng nhiệt đới có vô vàn loài động và thực vật vì những lý do sau:

+ Khí hậu: bởi vì rừng nhiệt đới ẩm nằm trong khu vực nhiệt đới, chúng nhận được rất nhiều ánh nắng. Qua quá trình quang hợp, ánh nắng được chuyển thành năng lượng bởi cây cối. Rất nhiều ánh nắng có nghĩa là có rất nhiều năng lượng trong rừng nhiệt đới. Năng lượng này được dự trữ trong thực vật và được ăn bởi động vật. Bởi vì có rất nhiều thức ăn, có rất nhiều loài thực vật và động vật.

+ Tầng vòm: cấu trúc tầng vòm của rừng nhiệt đới đồng nghĩa với việc có rất nhiều chỗ cho cây cối đâm trồi và động vật sinh sống. Tầng vòm tạo ra nguồn lợi về thức ăn, chỗ trú ẩn, và một không gian để các loài khác nhau trao đổi qua lại. Ví dụ có nhiều loại cây trong tầng vòm thuộc họ dứa. Chúng giữa nước trong lá. Động vật như là ếch sử dụng những túi nước này để kiểm ăn và đẻ trứng.

(202) ĐỘNG VẬT CÓ VÚ TRONG RỪNG NHIỆT ĐỚI ẨM

Rừng nhiệt đới là nơi sống của rất nhiều loại động vật có vú, từ những loài nhỏ như chuột cáo đến voi rừng châu Phi. Trong khi các loài động vật họ mèo (hổ, báo, beo, và mèo rừng) và các loài linh trưởng (như khỉ và vượn) được biết đến nhiều nhất, hầu hết các loại động vật có vú đều nhỏ, hoạt động về đêm, và kín đáo. Dơi và các loài gặm nhấm là những loài có mặt nhiều nhất ở hầu hết các khu rừng nhiệt đới.

(203) CHIM Ở RỪNG NHIỆT ĐỚI

Rừng nhiệt đới là nơi trú ẩn của rất nhiều loại chim, bao gồm vẹt, hồng hoàng, chim tu căng, và các loài săn mồi như đại bàng, chim ưng, và kền kền.

Một số loài chim di cư sống ở trong rừng nhiệt đới vào mùa đông và trở lại những vùng mát hơn vào mùa xuân và mùa hè. Ví dụ như một số loài chim hót sống ở Hoa Kỳ vào mùa hè và trở lại Trung Mỹ cho đến tận Amazon vào mùa đông.

(204) CÁC LOÀI BÒ SÁT VÀ LƯỠNG CƯ TRONG RỪNG NHIỆT ĐỚI

Rừng nhiệt đới ẩm là nơi cư trú của rất nhiều loài bò sát (rắn, thằn lằn, rùa, rùa cạn, và cá sấu) và lưỡng cư (ếch, cóc, kỳ nhông, sa giông, và giun đất). Những động vật này có mặt tại tất cả các môi trường sống trong rừng nhiệt đới, từ những tầng vòm cao cho đến suối và hồ.

Đáng tiếc là rất nhiều loài bò sát và lưỡng cư đang bị đe dọa bởi vì môi trường sống bị mất, buôn bán động vật, và thay đổi về môi trường. Lưỡng cư đặc biệt bị đe dọa bởi sự lan truyền của các bệnh làm tử vong trên toàn cầu. Một bệnh dịch đã tiêu diệt ít nhất 170 loài ếch và cóc trong vòng 30 năm trở lại đây. Các nhà khoa học hiện tại vẫn chưa chỉ ra điều gì đã tạo ra bệnh dịch này và làm thế nào để kiểm soát nó. Các biện pháp khẩn cấp đang được thi hành cho một số loài quý hiếm. Chúng được thu nhậ và đem vào giữ ở sở thú, bể cá, hoặc vườn sinh học cho đến khi cách chữa trị được tìm ra.



(205) CÁ Ở RỪNG NHIỆT ĐỚI

Nước ở rừng nhiệt đới - bao gồm sông, lạch, hồ, và đầm lầy - là ngôi nhà của hầu hết các loài cá nước ngọt. Vùng trũng Amazon nói riêng có hơn 3000 loài được biết đến và có thể bằng số lượng như vậy những loài chưa được phân loại.

Rất nhiều loài cá nhiệt đới trong bể cá nước ngọt có nguồn gốc ở rừng nhiệt đới. Cá như cá thân tiên, cá hồng đặng, cá đĩa, và các loài cá ăn tảo sống ở các khu rừng nhiệt đới ở Nam Mỹ, trong khi cá thiềm điện, cá gourami, cá trọi Thái, và cá Betta sống ở châu Á.

(206) CÁC LOÀI SÂU BỌ TRONG RỪNG NHIỆT ĐỚI

Hầu hết các loài động vật được thấy trong rừng nhiệt đới là các loài sâu bọ. Khoảng một phần tư các loài động vật đã được đặt tên và miêu tả bởi các nhà khoa học là bọ cánh cứng. Độ khoảng 500,000 các loại bọ cánh cứng được biết là chúng tồn tại.

(301) CON NGƯỜI TRONG RỪNG NHIỆT ĐỚI

Rừng nhiệt đới ẩm là nơi sống của nhiều bộ lạc thổ dân phụ thuộc vào thiên nhiên cho thức ăn, chỗ trú ẩn, và thuốc. Ngày này rất ít những người sống trong rừng còn có thể duy trì lối sống truyền thống của họ; hầu hết đã phải di chuyển bởi những người định cư từ bên ngoài hoặc bị bắt phải từ bỏ lối sống của họ bởi chính phủ.

Với những người trong rừng còn lại, rừng Amazon chứa nhiều người nhất, mặc dù họ cũng bị ảnh hưởng bởi thế giới hiện đại. Trong khi họ vẫn dùng khu rừng để săn bắt theo kiểu truyền thống và tụ tập, hầu hết thổ dân Da Đỏ, như họ thường được gọi, trồng trọt (như chuối, sắn, và gạo), sử dụng đồ dùng của phương Tây (như nồi kim loại, chảo, và thìa đĩa), và thường đi vào các thị trấn và thành phố để đem đồ ăn và các sản phẩm tới thị trường. Tuy nhiên những người sống trong rừng này vẫn có thể cho chúng ta biết rất nhiều điều về rừng nhiệt đới. Sự hiểu biết của họ về các loài cây thuốc để chữa bệnh là vô địch và họ có sự hiểu biết thâm thúy về hệ sinh thái của rừng nhiệt đới Amazon.

Tại châu Phi, những bộ tộc thổ dân di cư được nhiều lúc gọi là người Pygmy. Những người cao nhất của người Pygmy là chủng người Mbuti. Họ hầu hết không vượt quá 1m50. Sự nhỏ bé của họ giúp họ di chuyển hiệu quả hơn trong rừng rậm so với những người cao hơn họ.

(302) NHỮNG NỀN VĂN MINH VĨ ĐẠI TRONG RỪNG NHIỆT ĐỚI

Hiện tại hầu hết những người di cư trong rừng sống ở những khu định cư nhỏ hoặc có lối sống quần thể và du mục. Trong quá khứ, rừng ẩm nhiệt đới và những khu vực xung quanh tạo điều kiện cho sự phát triển của rất nhiều nền văn minh như người Mayas, người Incas, và người Aztecs. Những nền văn minh này có tổ chức xã hội phức tạp và có đóng góp quan trọng cho sự phát triển khoa học của loài người.



Những nền văn minh vĩ đại này phải đối mặt với những vấn đề môi trường mà chúng ta phải đối mặt ngày nay như nạn phá rừng bừa bãi, lở đất, thừa dân số, thiếu nước. Như đối với người Maya, thiệt hại về môi trường quá tồi tệ đến mức nền văn minh của họ bị diệt vong.

(303) KIẾN THỨC VỀ CÂY THUỐC CỦA NGƯỜI BẢN ĐỊA

Một trong những ngành nghiên cứu thú vị nhất trong rừng nhiệt đới là thực vật dân tộc học, ngành nghiên cứu làm thế nào để cây bản địa có thể được dùng để chữa bệnh tật. Những người sống trong rừng có sự hiểu biết đáng kinh ngạc về những cây thuốc chữa trị tất cả mọi thứ từ rắn cắn cho đến u bướu.

Cho đến nay hầu hết thuốc được kê đơn được sử dụng ở phương Tây được điều chế từ cây cỏ và 70% thực vật được nhận biết rằng chúng có tác dụng chống lại ung thư bởi Viện Nghiên cứu Ung Thư Quốc Gia Hoa Kỳ chỉ được tìm thấy tại rừng nhiệt đới ẩm.

Thông thường kiến thức về cây thuốc được nắm giữ bởi thầy lang ở trong làng. Thầy lang chữa bệnh cho người ốm trong lúc diễn những lễ lạc công phu sử dụng cây cỏ kiếm được ở những khu rừng bao quanh.

Trong khi thầy lang có những khả năng chữa bệnh đáng nể, sự hiểu biết của họ đang biến mất nhanh chóng bởi rừng nhiệt đới bị đốn bỏ và các bộ tộc từ bỏ những truyền thống của họ. Thầy lang đang tuyệt chủng nhanh hơn các loài động vật hiếm và đang bị đe dọa.

(304) ĐIỀU GÌ ĐÃ XẢY RA VỚI NGƯỜI BẢN ĐỊA Ở RỪNG AMAZON?

Trước khi Tân Thế Giới được phát hiện bởi Christopher Columbus vào thế kỷ 15, khoảng 7-10 triệu người thổ dân châu Mỹ được ước tính sống trong rừng nhiệt đới ở châu Mỹ, một nửa trong số họ ở Brazil. Những thành phố tuyệt vời tồn tại trên dãy Andes và rừng Amazon tạo điều kiện cho các xã hội nông nghiệp.

Sự xuất hiện của người châu Âu đem đến hồi kết cho những nền văn minh bản địa tại Trung và Nam Mỹ. Người châu Âu đem theo họ những bệnh dịch làm chết hàng triệu thổ dân châu Mỹ và trong vòng 100 năm kể từ khi những người từ thế giới bên ngoài đến châu Mỹ, dân số thổ dân châu Mỹ bị giảm đến 90%. Hầu hết những người bản địa còn tồn tại sống sâu ở trong rừng: hoặc là họ bị đẩy đến đó bởi người châu Âu, hoặc họ đã sống ở đó từ trước trong những nhóm nhỏ.

(305) TRẺ EM TRONG RỪNG NHIỆT ĐỚI ẨM

Trong khi trẻ em ở trong rừng mưa nhiệt đới không xem tivi, dùng internet, hay chơi điện tử, trẻ em trong rừng cũng làm rất nhiều việc mà các trẻ em khác có thể làm như chơi với các bạn, giúp đỡ gia đình và đến trường.

Tại vì "trẻ em trong rừng" sống gần với tự nhiên hơn so với trẻ em thành thị, những bạn này học được những điều bổ ích từ môi trường xung quanh. Từ lúc còn rất bé, rất nhiều trẻ em đã học đánh cá, săn bắt, và thu nhặt nhiên liệu và thức ăn từ trong rừng. Thay vì đến những khu vui chơi và đi mua sắm để giải trí, trẻ em tại những nơi như rừng Amazon dành phần lớn thời gian ngoài trời để chơi trong rừng và dưới sông suối.



(401) TẠI SAO RỪNG NHIỆT ĐỚI ẦM LÀ QUAN TRỌNG?

Rừng nhiệt đới ẩm quan trọng cho hệ thống sinh thái toàn cầu. Rừng nhiệt đới ẩm:

- + cung cấp nơi ở cho rất nhiều thực vật và động vật;
- + điều hòa khí hậu thế giới.
- + hạn chế lũ lụt, hạn hán, và lở đất;
- + là nguồn gốc của nhiều thuốc và thức ăn;
- + duy trì các bộ tộc người bản địa; và
- + một nơi thú vị để tham quan.

(402) RỪNG NHIỆT ĐỚI ẦM GIÚP ĐIỀU HÒA KHÍ HẬU

Rừng nhiệt đới giúp điều hòa khí hậu thế giới bằng cách hấp thụ cacbon điô xít từ khí quyển. Các bon đi ô xít thừa từ khí quyển được cho là nguyên nhân dẫn đến biến đổi khí hậu và làm trái đất nóng lên. Vì vậy, rừng nhiệt đới có vai trò quan trọng trong việc giải quyết trái đất nóng lên.

Rừng nhiệt đới cũng có ảnh hưởng đến khí hậu địa phương bởi nó góp phần tạo ra mưa và điều hòa nhiệt độ.

(403) RỪNG NHIỆT ĐỚI ẦM LÀ NGÔI NHÀ CỦA THỰC VẬT VÀ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ

Rừng nhiệt đới là nơi sống của một số lượng lớn các loài thực vật và động vật trên thế giới, bao gồm rất nhiều loài bị đe dọa. Khi rừng bị đốn bỏ, nhiều loài động vật có thể bị tuyệt chủng. Một số loài sống trong rừng nhiệt đới chỉ có thể tồn tại khi chúng sống trong môi trường tự nhiên. Vườn thú không thể cứu tất cả các loài động vật.

(404) RỪNG NHIỆT ĐỚI GIÚP DUY TRÌ VÒNG TUẦN HOÀN CỦA NƯỚC

Rừng nhiệt đới giúp duy trì vòng tuần hoàn của nước. Theo hiệp hội khảo sát địa chất Hoa Kỳ, "vòng tuần hoàn của nước, được định nghĩa là sự chuyển động không ngừng của nước trên trời, trên mặt đất, và dưới mặt đất."

Vai trò của rừng nhiệt đới trong vòng tuần hoàn của nước là đưa thêm nước vào không khí qua quá trình bốc hơi (khi mà cây cối thả nước khỏi lá sau trong quá trình quang hợp). Hơi nước góp phần vào sự hình thành của mây và mưa, khi mà nước được quay trở lại rừng nhiệt đới. Trong rừng Amazon, 50 -80% hơi nước được giữ lại trong vòng tuần hoàn của nước của hệ thống sinh thái.

Khi rừng bị đốn bỏ, ít hơi nước hơn được đưa vào trong không khí và mưa giảm xuống đến mức hạn hán hoành hành.

(405) RỪNG NHIỆT ĐỚI CHỐNG LỞ ĐẤT

Rễ của cây cỏ trong rừng nhiệt đới giúp giữ lại đất. Khi cây bị đốn bỏ, không còn có gì có thể giữ lại đất và đất nhanh chóng bị cuốn đi khi có mưa. Quá trình đất bị cuốn đi được gọi là lở đất.



Khi đất bị cuốn xuống dưới sông, con người và cá gặp vấn đề. Cá bị hại bởi nước trở nên đục, trong khi con người khó nhận biết được luồng nước khi nước trở nên nông hơn bởi cát bụi tăng lên dưới đáy. Trong khi đó, nông dân lại mất đất đầu nguồn rất quan trọng cho trồng trọt.

(501) TẠI SAO RỪNG NHIỆT ĐỚI LẠI BỊ TÀN PHÁ?

Hàng năm, tổng số rừng nhiệt đới bị cắt bỏ và tàn phá bằng diện tích của New Jersey. Thực vật và động vật thường sống ở những khu rừng này bị chết hoặc phải tìm một khu rừng mới làm nhà. Tại sao rừng nhiệt đới lại bị tàn phá?

Con người là lý do chính tại sao rừng nhiệt đới lại bị tàn phá. Con người đang đốn bỏ rừng nhiệt đới vì nhiều lý do, bao gồm:

- + lấy gỗ hoặc lấy củi để đốt;
- + nông nghiệp để lập những đất trồng lớn và nhỏ;
- + đất cho những nông dân nghèo, những người không còn nơi khác để sống;
- + đất để chăn nuôi gia súc; và
- + để làm đường

(502) LẤY GỖ VÀ KHAI THÁC GỖ TRONG RỪNG NHIỆT ĐỚI

Một trong những lý do lớn nhất tại sao rừng nhiệt đới bị tàn phá chính là việc khai thác để lấy gỗ. Rất nhiều loại gỗ được sử dụng cho nội thất, sàn, và xây dựng được lấy từ những khu rừng nhiệt đới tại châu Phi, châu Á, và Nam Mỹ. Bằng việc mua một số sản phẩm nhất định bằng gỗ, người dân ở những quốc gia như là nước Mỹ đang trực tiếp làm trầm trọng thêm việc tàn phá rừng nhiệt đới.

Trong khi việc khai thác gỗ có thể được tiến hành theo những phương thức làm giảm ảnh hưởng đến môi trường, hầu hết việc khai thác gỗ trong rừng đều rất có hại. Những cây to bị cắt đổ và kéo qua rừng, trong khi đường vào rừng được mở ra để những người nông dân nghèo có thể tiến vào thật sâu. Tại châu Phi, công nhân khai thác gỗ thường ăn thịt rừng để có đạm. Họ săn bắt động vật hoang dã như khi đốt, huou, và vượn để làm thức ăn.

Nghiên cứu cho thấy rằng số lượng các loài động vật được tìm thấy ở rừng nhiệt đới được khai thác thấp hơn rất nhiều so với số lượng các loài ở rừng nhiệt đới chưa ai sờ tới.

Những người dân địa phương thường dựa vào việc lấy gỗ trong rừng nhiệt đới để kiếm củi đốt và vật liệu để xây nhà. Trước đây những việc làm như vậy không quá ảnh hưởng đến hệ sinh thái. Tuy nhiên, hiện tại ở những khu vực với dân số lớn, số lượng người lấy củi và gỗ ở những rừng nhiệt làm cho ảnh hưởng của việc phá rừng trở nên nghiêm trọng. Ví dụ như những khu rừng bao quanh các trại tị nạn ở Trung Phi (Rwanda và Congo) bị phá trại hoàn toàn ở rất nhiều nơi.

(503) NÔNG NGHIỆP TRONG RỪNG NHIỆT ĐỚI

Hàng năm hàng ngàn dặm rừng nhiệt đới bị tàn phá cho phát triển nông nghiệp. Hai nhóm người chịu trách nhiệm chính trong việc chuyển đất rừng nhiệt đới thành đất trồng nông nghiệp là nông dân nghèo và các doanh nghiệp.



Nông dân nghèo tại rất nhiều phần của thế giới phải dựa vào việc phá rừng để nuôi sống gia đình của họ. Thiếu cơ hội để trồng trọt trên đất nông nghiệp tốt, nông dân nghèo phải cắt và đốt (di canh di cư) để lấy những mảnh đất rừng trong một thời gian ngắn. Thông thường, họ trồng trên khoảng đất này trong một vài năm cho đến khi đất hết dinh dưỡng và họ chuyển đến một mảnh đất mới của rừng.

Các công ty nông nghiệp đang chặt phá rừng nhiệt đới hơn bao giờ hết, đặc biệt tại rừng Amazon nơi những khoảng đất rừng nhiệt đới lớn đang bị chuyển thành đất trồng đậu nành. Nhiều chuyên gia tin rằng trong tương lai Nam Mỹ sẽ có diện tích đất nông nghiệp tương đương với diện tích đất nông nghiệp của miền Trung Tây nước Mỹ. Khoảng đất nông nghiệp này chỉ có thể đạt được khi rừng Amazon bị tàn phá.

(503a) TẠI SAO NHIÊN LIỆU SINH HỌC KHÔNG TỐT CHO RỪNG NHIỆT ĐỚI?

Gần đây, có rất nhiều người quan tâm đến việc dùng cây cỏ để làm xăng thay cho khoáng sản như xăng và dầu diesel, những thứ thải ra khí nhà kính vào khí quyển và làm ấm trái đất.

Những loại nhiên liệu dựa vào cây cỏ thường được sản xuất từ nông nghiệp. Có hai loại xăng sinh học: ethanol và dầu diesel sinh học. Ethanol thường được sản xuất từ ngô và mía, trong khi diesel sinh học được làm từ quả của cây cọ (thêm thông tin về dầu cọ), đậu nành (thêm thông tin về đậu nành), và hạt cải dầu.

Trong khi năng lượng sinh học được sản xuất từ sản phẩm nông nghiệp có thể ít ô nhiễm và có ít khí nhà kính hơn xăng từ khoáng sản thông thường, trên thực tế, các nhà khoa học tìm ra rằng một số xăng sinh học đang tạo ra các vấn đề về môi trường. Năng lượng sinh học cũng có thể có hại cho người nghèo. Lý do chính được giải thích bằng kinh tế học.

Hiện nay khi mà các đồ ăn truyền thống đang được sử dụng để sản xuất năng lượng, nhu cầu cho vụ mùa tăng lên và đẩy cao giá của chúng. Trong khi giá cao lên có thể làm lợi cho một số nông dân khi họ nhận được nhiều tiền hơn cho những vụ mùa họ trồng, người tiêu dùng phải trả nhiều tiền hơn cho thức ăn. Tại nhiều quốc gia nghèo, khi nhiều người có rất ít tiền, nhiều người sẽ bị đói khi họ không đủ tiền để mua đồ ăn. Vào năm 2007 và 2008 rất nhiều người tại nhiều quốc gia khác nhau đã biểu tình bởi họ không có đủ tiền để trả cho thức ăn khi giá thức ăn tăng.

Giá cao hơn cho vụ mùa cũng tạo ra các vấn đề khác. Để được lợi từ giá cao hơn, nông dân khắp nơi trên thế giới chuyển đất hoang thành đất nông nghiệp. Khi mà hầu hết đất ở Bắc Mỹ và châu Âu đã được sử dụng cho nông nghiệp, ngành nông nghiệp mở rộng ở những vùng nhiệt đới, đặc biệt ở những nơi như Brazil và Indonesia, những nơi vẫn có những khoảng đất lớn phù hợp để làm đất nông nghiệp mới. Vấn đề là những khoảng đất này có thể được bao phủ bằng rừng nhiệt đới ẩm. Khi nông dân đốn bỏ rừng nhiệt đới để có thêm đất trồng và trang trại, những cây chết thải khí cacbon điô xit và các loại khí nhà kính khác vào trong bầu không khí (y như khi xăng bị đốt). Hơn thế sự tàn phá của rừng nhiệt đới làm người bản địa phải rời bỏ nhà cửa và tiêu diệt động vật hoang dã. Vì vậy xăng sinh học đang có những tác động lớn đến môi trường.



Một số xăng sinh học không có hại bằng những số khác. Khi cây trồng được trồng tại những mảnh đất hoang đã có cây trồng trước đây hoặc những mảnh đất không có sự xuất hiện bởi hệ sinh thái tự nhiên, môi trường tự nhiên không bị ảnh hưởng đáng kể nếu phân bón và thuốc trừ sâu không bị làm dụng. Trong tương lai, những loại xăng sinh học mới có thể sản xuất ít khí nhà kính và có thể thực sự giúp môi trường. Ví dụ như việc sử dụng cỏ để sản xuất xăng sinh học tại Hoa Kỳ có thể sản xuất nhiều xăng sinh học hơn và ít ô nhiễm hơn so với xăng sinh học sản xuất từ ngô. Trong khi đó, cỏ có thể tăng độ màu mỡ của đất và không làm giảm mức nước ngầm.

(504) GIA SÚC TRONG RỪNG NHIỆT ĐỚI ẤM

Phá rừng để trồng cỏ cho chăn nuôi hiện nay là lý do đầu bảng của việc mất rừng tại Amazon và Brazil, những nơi ngày càng sản xuất nhiều thịt bò. Bên cạnh việc chăn nuôi để lấy thức ăn, nhiều chủ đất dùng việc chăn nuôi để mở rộng đất họ sở hữu. Chỉ đơn giản bằng việc đặt gia súc tại một mảnh đất rừng, chủ đất có thể tuyên bố quyền sở hữu của mình tại mảnh đất.

(505) XÂY ĐƯỜNG TRONG RỪNG NHIỆT ĐỚI

Xây đường và đường cao tốc trong rừng nhiệt đới mở ra những khu vực rất lớn để phát triển. Tại Brazil, việc xây đường cao tốc liên Amazon dẫn đến sự tàn phá của một diện tích rừng rất rộng do những người định cư nghèo, thợ xẻ, và những người đầu cơ đất. Tại châu Phi, đường được mở ra để đốn cây giúp thợ săn bất hợp pháp vào rừng săn những loài thú quý hiếm để bán thịt và lấy tiền.

(506) VAI TRÒ CỦA NGHÈO ĐÓI TRONG VIỆC PHÁ RỪNG

Nghèo đói có vai trò chính trong việc phá rừng. Rừng nhiệt đới thường nằm ở những vùng nghèo đói nhất trên thế giới. Người dân sống trong rừng và xung quanh rừng nhiệt đới phải dựa vào hệ sinh thái để tồn tại. Họ hái quả và kiếm củi, săn bắt động vật hoang dã để lấy thịt, và được thuê bởi những công ty để khai thác khoáng sản trên mảnh đất rừng.

Những người nghèo sống ở nông thôn không có những sự lựa chọn mà người dân ở các nước phương Tây thường cho là bình thường. Những người nghèo không có những sự lựa chọn đi học đại học hoặc trở thành bác sĩ, công nhân, hoặc thu ký. Những người này phải sống tại mảnh đất bao quanh họ và tận dụng tất cả nguồn lợi họ có thể tìm được. Sự nghèo đói của họ chính là sự mất mát về rừng nhiệt đới và động vật hoang dã cho toàn thế giới. Khi người nghèo sống gần rừng không được chăm sóc đầy đủ, rừng nhiệt đới không thể được cứu.

(601) LÀM THẾ NÀO CHÚNG TA CÓ THỂ CỨU RỪNG NHIỆT ĐỚI?

Rừng nhiệt đới đang biến mất nhanh chóng. Mặc dù có rất nhiều người muốn cứu lấy rừng nhiệt đới nhưng việc này không hề dễ dàng. Chúng ta cần rất nhiều người cùng làm việc với nhau để đảm bảo rằng rừng nhiệt đới và động vật hoang dã có thể tồn tại để con cháu chúng ta có thể cảm nhận và tận hưởng.

Một vài bước để cứu lấy rừng nhiệt đới, và lớn hơn nữa, hệ sinh thái trên toàn trái đất có thể tập trung vào "TREES":



- + (Teach) Phổ biến thông tin về tầm quan trọng của môi trường và làm thế nào để cứu rừng nhiệt đới.
- + (Restore) phục hồi những hệ sinh thái bị tàn phá bằng việc trồng cây trên những mảnh đất nơi cây rừng đã bị đốn bỏ.
- + (Encourage) khuyến khích mọi người tuân theo một lối sống không có hại cho môi trường.
- + (Establish) tạo ra các công viên để bảo vệ rừng nhiệt đới và động vật hoang dã.
- + (Support) ủng hộ các công ty hoạt động trên nguyên tắc làm giảm tác hại đến môi trường.

(602) CỨU LẤY RỪNG NHIỆT ĐỚI QUA VIỆC GIÁO DỤC

Giáo dục là một phần quan trọng của việc cứu lấy rừng nhiệt đới trên thế giới. Mọi người cần phải thấy vẻ đẹp và hiểu được tầm quan trọng của những cánh rừng này để muốn bảo vệ chúng. Giáo dục về môi trường cần phải được thực hiện ở những quốc gia phương Tây và ở cả những quốc gia với rừng nhiệt đới như Bolivia và Madagascar.

Tại Hoa Kỳ, mọi người cần hiểu được vai trò của họ trong việc mất rừng nhiệt đới. Ví dụ, mua một số sản phẩm bằng gỗ rừng góp phần vào việc đốn bỏ rừng nhiệt đới tại các quốc gia khác. Nếu chúng ta, trong tư cách người tiêu dùng, bỏ công ra tìm hiểu về môi trường thì chúng ta sẽ biết chúng ta đang đánh mất những gì khi rừng nhiệt đới biến mất. Chúng ta cũng có thể đưa ra quyết định mua những sản phẩm và ủng hộ các công ty và tổ chức giúp rừng nhiệt đới.

Trong rừng nhiệt đới tại nhiều quốc gia, những người địa phương không hiểu tại sao rừng nhiệt đới lại quan trọng. Qua những chương trình giáo dục, người dân địa phương có thể học được rằng rừng cung cấp những điều thiết yếu (như nước sạch) và là nơi ở của các loài cây và động vật không nơi nào khác có trên thế giới. Có rất ít trẻ em ở Madagascar biết rằng vượn cáo không có ở Mỹ. Rất nhiều trẻ em ở Madagascar thấy thú vị khi biết rằng vượn cáo chỉ sống ở Madagascar.

(603) TÁI SINH VÀ HỒI PHỤC RỪNG NHIỆT ĐỚI

Trong khi cố gắng bảo vệ rừng nhiệt đới, chúng ta cũng phải đề đến việc làm sao để đem rừng đã bị tàn phá trở lại sự sống. Trong khi trồng lại một ngôi rừng tự nhiên là một việc không thể làm được, một số rừng nhiệt đới có thể hồi phục sau khi chúng đã bị đốn bỏ -- nhất là nếu được giúp bằng một số cây trồng. Trong một số trường hợp, mảnh đất rừng đã bị đốn bỏ hoàn toàn có thể được dùng làm đất nông nghiệp để những người dân xung quanh khu vực có thức ăn. Khi những người dân ở khu vực có đồ ăn, họ sẽ không chặt phá thêm rừng để trồng trọt.

Một trong những chuyên đề nghiên cứu đầy hứa hẹn xem xét những xã hội cổ đại đã sống ở rừng nhiệt đới Amazon trước khi người châu Âu đến vào thế kỷ 15. Rõ ràng là những cộng đồng này đã có thể làm giàu đất rừng nhiệt đới, thường không giàu dinh dưỡng, sử dụng than và xương động vật. Bằng việc làm giàu chất lượng đất, một diện tích lớn rừng Amazon đã từng bị tàn phá có thể sử dụng cho nông nghiệp. Việc này có thể làm giảm áp lực lên những vùng đất rừng nhiệt đới có thể bị đẩy vào làm đất nông nghiệp. Hơn nữa, đất đen ở Amazon (gọi là terra preta) có thể được dùng vào việc chống lại trái đất nóng lên



bởi loại đất này hấp thụ các bon đi ô xít, một thành phần chính của khí nhà kính.

(604) KHUYẾN KHÍCH MỌI NGƯỜI SỐNG BẰNG NHỮNG LỐI SỐNG KHÔNG CÓ HẠI CHO MÔI TRƯỜNG

Một phần quan trọng của việc cứu lấy rừng nhiệt đới và môi trường là việc khuyến khích tất cả mọi người sống theo những cách ít có hại hơn cho thế giới xung quanh họ. Lái xe tiêu thụ ít năng lượng, tiết kiệm nước, tắt đèn khi không cần ánh sáng, và tái chế bằng mọi cách là những cách mà bạn và gia đình của bạn có thể giúp giảm bớt những tác động đến môi trường.

Chúng ta có thể làm gì để giúp bảo vệ môi trường?

Tại rất nhiều các quốc gia có rừng nhiệt đới rất nhiều các nhà khoa học và các tổ chức đang giúp đỡ những người dân bản địa tìm cách sống ít có hại đến môi trường. Một số người gọi ý tưởng này là "phát triển bền vững." Phát triển bền vững có một mục tiêu là cải thiện điều kiện sống của con người cùng lúc bảo vệ môi trường. Nếu điều kiện những người sống trong rừng và xung quanh rừng nhiệt đới không được cải thiện, công viên thiên nhiên và động vật hoang dã khó có thể được bảo vệ. Bảo tồn thiên nhiên phải trùng với lợi ích của người địa phương để các vườn quốc gia có thể được bảo vệ.

(605) TẠO RA NHỮNG CÔNG VIÊN TỰ NHIÊN ĐỂ BẢO VỆ RỪNG NHIỆT ĐỚI VÀ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ

Tạo ra những khu vực được bảo vệ như những khu rừng quốc gia là một cách tốt để gìn giữ rừng nhiệt đới và các hệ sinh thái khác. Các khu vực được bảo vệ là những nơi có giá trị về môi trường và văn hóa. Các khu vực được bảo vệ thường được quản lý bởi chính phủ và được kiểm lâm và bảo vệ tuần tra để đảm bảo luật pháp được thực hiện cũng như những hoạt động phi pháp như săn bắn hoặc đốn cây không xảy ra.

Ngày nay các công viên tự nhiên bảo vệ rất nhiều loài động vật bị đe dọa. Động vật như gấu trúc chỉ có thể tìm được ở những khu vực được bảo vệ.

Các công viên thành công khi họ nhận được sự giúp đỡ của người địa phương sống trong và xung quanh khu vực được bảo vệ. Nếu người dân địa phương yêu thích công viên họ có thể thành lập các đội "dân phòng" để bảo vệ rừng khỏi việc khai thác gỗ lậu và săn bắt động vật hoang dã.

Một cách hiệu quả khác để bảo vệ rừng là mời những người thổ dân vào việc quản lý công viên. Thổ dân hiểu biết về rừng hơn bất kỳ ai và họ có lợi ích trong việc bảo vệ rừng vì họ cần rừng như là một hệ sinh thái có ích, đem lại cho họ thức ăn, chỗ ở, và nước sạch. Nghiên cứu cho thấy rằng trong một số trường hợp, vùng bảo tồn người dân tộc có thể bảo vệ rừng nhiệt đới tốt hơn so với vườn quốc gia trong khu vực Amazon

Các công viên tự nhiên cũng có thể giúp đỡ nền kinh tế tại các quốc gia có rừng nhiệt đới bằng cách cuốn hút khách du lịch nước ngoài (những người sẽ trả tiền vào cửa, thuê hướng dẫn viên du lịch ở địa phương, và mua các sản phẩm địa phương như rọ, áo tshirt, và vòng).



(606) ỦNG HỘ CÁC CÔNG TY KHÔNG LÀM HẠI MÔI TRƯỜNG

Ngày nay rất nhiều các công ty quan tâm đến vấn đề môi trường. Những công ty này tìm cách hạn chế những ảnh hưởng của họ đến thế giới xung quanh họ qua việc tái chế, dùng ít năng lượng hơn, và ủng hộ những nỗ lực bảo tồn thiên nhiên tại những quốc gia khác. Nếu người tiêu dùng như bạn hoặc cha mẹ của bạn ủng hộ những công ty này bằng việc mua những sản phẩm và dịch vụ của họ thì môi trường sẽ trở nên tốt hơn.

Làm thế nào để nhận biết các công ty thân thiện với môi trường?

(607) DU LỊCH SINH THÁI

Du lịch sinh thái là hình thái du lịch có trách nhiệm để hưởng thụ và nhận thức những giá trị tự nhiên và văn hóa. Du lịch sinh thái ít có ảnh hưởng đến môi trường và nên góp phần vào việc cải thiện cuộc sống của người địa phương.

(610) BẠN CÓ THỂ LÀM GÌ Ở NHÀ ĐỂ CÓ THỂ GIÚP ĐỠ MÔI TRƯỜNG

Có rất nhiều việc bạn có thể làm ở nhà để giúp giảm những tác động xấu tới môi trường.

- + Ăn ít thịt bò và thịt lợn. Cá và gia cầm có ít tác động với môi trường hơn, trong khi những nguồn đạm như các loại hạt và đậu nành tự nhiên còn có ít tác động xấu hơn đến trái đất.
- + Nghĩ về việc đóng gói của sản phẩm trước khi bạn mua nó. Kẹo được gói đơn lẻ thường tạo ra rất nhiều rác thải, trong khi hoa quả và rau có lợi cho sức khỏe nhiều hơn và ít rác thải hơn.
- + Tắt đèn mỗi khi bạn không cần chúng. Khi bóng đèn bị cháy, thay chúng bằng bóng đèn tiết kiệm điện.
- + Đừng lãng phí nước.
- + Tái chế.
- + Nói với bố mẹ bạn rằng họ nên lái xe tiết kiệm xăng và không để điều hòa quá mức trong nhà.
- + Đừng để thú nuôi trong nhà rời khỏi nhà nếu bạn không muốn chúng nữa. Trước khi mua thú nuôi, bạn cần phải biết chắc rằng mình sẵn sàng nuôi chúng. Nuôi thú cũng là một trách nhiệm.

Những điều bạn có thể làm để cứu lấy rừng nhiệt đới:

- + Đừng mua những sản phẩm làm từ da động vật hoang dã
- + Đừng mua những thú nuôi kỳ lạ đã bị bắt từ rừng hoang dã. Bạn có thể hỏi người bán thú nuôi rằng những động vật bạn định mua được bắt ở hoang dã hay được sinh ra trong môi trường nuôi nhốt. Thú được sinh ra trong môi trường nuôi nhốt có lợi hơn cho môi trường tự nhiên.
- + Mua giấy đã được tái chế.
- + Đừng mua những sản phẩm gỗ từ Indonesia, Malaysia, Brazil, và châu Phi trừ khi bạn biết rằng chúng đến từ những nhà cung cấp quan tâm đến môi trường. Một trong những cách tốt để biết rằng sản phẩm không ảnh hưởng đến rừng nhiệt đới là những tem chúng nhận trên sản phẩm. Một ví dụ là tem chúng nhận "FSC - certified". Sản phẩm có tem này đến từ những khu rừng được quản lý bền vững.
- + Tìm hiểu thêm về rừng nhiệt đới và thực vật và động vật sống trong rừng. Nói với các bạn và bố mẹ của bạn tại sao rừng nhiệt đới lại quan trọng



(611) BẢN QUYỀN và LUẬT PHÁP

Sự đồng ý về việc sử dụng văn bản này miễn phí qua việc in ấn được cho phép, với điều kiện là mongabay.com được đề là nguồn.

Mongabay.com hướng tới việc tăng cường mối quan tâm đến động vật hoang dã và đất rừng tự nhiên cũng như các vấn đề về môi trường. Trừ khi được nhấn mạnh rằng những phần đề cập được viết bởi người khác, tất cả nội dung trên trang web này được viết bởi Rhett Butler.

Thông dịch trong tiếng Việt bởi Nguyễn Ngọc Khánh

Bản tiếng Anh của trang web cũng có thể được truy cập.